

quiratur, vitæ, an statū? Nimis rigide Laym. c. 13. §. 7. n. 39. requirit necessitatem ad vitam sustentandam. Sed communius et probabilius Pal. t. 16. D. 4. p. 13. §. 3. n. 8. Spor. tr. 6. c. 5. n. 102. Croix l. 3. p. 2. n. 1006. et Mazzott. de Contr. c. 3. p. 127. in fin. dicunt sufficere necessitatem gravem ad statum decentem, nempe si aliter Clericus cum sua familia commodè sustentari nequeat. Ratio, tum quia Lex ecclesiastica non obligat cum gravi incommodo; tum quia prohibito, cùm facta sit ob decentiam statū, non censetur prohibere id quod necessarium est ad decentem statum servandum suum vel suorum.

338. — Notandum est ultimò, quòd negotiatio, licet tantum Clericis prohibita sit, adhuc tamen laicis aliquando illicita erit: nempe si unus vel pauci mercatores emant in magna quantitate res necessarias ad victimum, vestitum, vel ad usum communem civium, antequam hi sufficienter de illis sibi provideriut, ut postea vendant pretio majori, quam juxta fori aestimationem venderent. Ita Salm. c. 2. n. 44 et 45. cum Trull. Sot. Sylo. etc. Et addunt in hoc peccare eos contra justitiam, et teneri ad restitutionem. Sed oppositum non esse improbabile, ait Less. l. 2. c. 21. n. 151. cui adhaerent Palaus, Molin. Dic. et Dian. ap. Salm., dicentes, quòd isti potius peccant contra caritatem, et contra justitiam legalem, non autem contra commutativam; quia non peccant emendo, nec peccant non vendendo statim, cùm nullus teneatur vendere res suas. Excipit tamen Less. n. 152. si pretium, spectato tempore venditionis, esset irrationabile; Sed vide dicta num. 815. Admittunt autem Salm. d. n. 44. cum communi, posse mercatores vendere merces pretio majori, si emant eas, antequam in urbem invehantur. Sicut etiam admittunt, quòd dives in urgenti necessitate civium, possit emere frumenta, ut moderato lucro postea vendat, et sic eorum necessitati subveniat.

Valde refert hñc ultimo loco quærere, an liceat Clericis gerere negotia, sive procurationes Sæcularium? Certum est illicitum esse Clericis exercere Officium Tutoris, Curatoris, aut Procuratoris pupillorum, item Tabellionis, et quaecunque aliud officium publici ministerii, ex quo teneantur rationes reddere de justitia, vel de bonis administratis. Et ob hanc causam tales Clerici sunt irregulares ex c. un. de Obligatione ad Ratioc. Advertit tamen Mazzot. de Irreg. t. 4. p. 463. cum Tamb. Ugolin. et aliis, quòd si à Clerico suscipiatur administratio post Ordinationem, non incurrit Irregularitas, cùm haec non inveniatur expressa in jure. Deinde advertunt Salm. de Censur. c. 9. n. 63. cum Pal. Bonac. Corneio, et Sayro, quòd ut Clericus qui hujusmodi officia exercuerit, possit ordinari, sufficit, quòd, deposita administratione, idoneam fidejussionem de gestis præbeat. Imò (ut addunt iidem Salm. cum Pal. Suar. Bon. etc. ib.) sufficit, quòd reddit rationes, et administrationem deponat, etiamsi debita non solverit. Communiter autem DD. cum Salm. n. 74 docent quòd Administratores locorum piorum, aut viduæ, aut

pupilli indigentis, qui causa pietatis tale onus suscepint, bene possunt ordinari etiam te nrq; edditas rationes, argumento ex c. 1. Ne Clerici, vel Mon. c. .a.3 r. clarius ex c. Pervenit, Can. 21. q. 3. ac c. Indicat. 5. dist. 69.

Ad quæsitum veniamus communiter docent Less. l. 2. c. 21. v. 6. Pal de Censur. D. 6. p. 13. n. 8. Bon. eodem tit. p. 4. n. 4. Salm. eod. tit. c. 9. n. 28. cum Suar. Laym. et aliis, illicitum esse Clericis procurationem gerere personæ sacerularis privatæ non miserabilis, cum obligatione reddendi rationes, ut habetur ex c. Sed nec 4. Ne Cler. vel Mon. ubi sic dicitur: « Sed nec pro- curationes villarum, ut jurisdictiones etiam secularis.... Cle- ricorum quisquam exercere præsumat. Si quis autem adver- sis hæc venire tentaverit, quia contra doctrinam Apostoli dicentis (ad Tm. 2.): Nemo militans Deo implicat se sacerularibus negotiis; ab ecclesiastico fiat Ministerio alienus, pro eo quòd, officio Clericali neglegto, fluctibus sæculi, ut Potes- tibus placeat, se immergit. » Ex præfato autem textu infer- tur 1. talem Clericum incurrire suspensionem ab Officio, sed nonnisi ferendæ sententiæ, à qua excusat ignorantia, etiamsi fuerit crassa: cùm ibi oppositum sit verbum præsumat, quod importat commodam contumaciam per scientiam censuræ. ut dicemus l. 7. n. 47. Infertur 2. cum Ronc. de Contr. cap. 2. Reg. in praxi 5. illum Clericum serio increpandum esse in hac ma- teria, qui ita se immerget in hujusmodi procurationibus, ut sua ministeria cogeretur negligere, prout deducitur ex verbis textûs allati, « officio clericali neglegto, fluctibus sæculi se im- mergit. » Hinc non auderem damnare de mortali Clericum, qui ob talem procurationem sua ministeria non negliget: Maxime si id non faceret avaritiæ causa, sed ad decentius statum suum et familiæ conservandum.

DUBIUM IX.

Quid sit contractus Censūs, et an liceat.

839. Quando census est licitus? — 840. An liceat census super per- sonas? — 841. Au pereat census, pereunte re censuata? — 842. An liceat apponere in censu pactum assecrationis? — 843. An sit licitus census redimibilis ex utraque parte? — 844. An et quando liceat census vitalitatis? — 845. Quæ conditions requirantur in Buila Nicolai V. — 846. Conditions requisitæ in Bulla S. Pii V. Conditio I. Ut census constituantur super re stabili, et designata. II. Ut pecunia numeretur. III. Ut non fiat pactum de solutione anticipata. IV. Ne obligetur censuarius ad casus fortuitos. An re per certum tempus non dante fructus, debeatur pensio? Dub. 3. An, pereunte re specialiter designata, maneat obligata alia bona hypothecata? Conditio V. Ut censuarius non privetur rem alienare. VI. Ne apponatur poena pro pensione non soluta. VII. ne census creetur ex pensionibus non solutis. VIII. Ut censor non possit pretium repeteret, et ut censuarius possit

redimere. IX. Ut non vendatur aliis census majori vel minori pretio. — 848. An Bulla S. Pii obliget in conscientia? — 849. Et an obliget, ubi non est recepta?

859. — « RESP. Is est, cùm certa summa pecuniae, v. gr. 100 florēnis, emo à te jus percipiendi quotannis ex bonis tuis, aut certa aliqua re tua utili, sive fructifera certam aliquam pensionem, seu censem, v. gr. florēnos 5 annuos vel 6, prout consuetudine, vel lege taxatum erit: Ita ut hīc non sit mutuum, et usura, si alias pravam intentionem non habeas, sed vera emptio, et venditio, quia emitur non præcisa ipsa pensio, sed jus eam percipiendi* (Ita Salm. cap. 4. n. 24.)*, quod longè minus valet, ideoque minoris emitur; licet post multos annos pretium longè superet. Mol. Less. Laym. l. 3. t. 4. c. 18. et cæteri communiter. Rectius tamen C. Lugo. d. 27. s. 2. n. 20. probat, ad excusandum censem ab usura, dicendum esse, non emi pensiones, neque jus ad illas, neque fructus, sed potius partem usūsfructū talis prædii, super quo census constituitur; ita ut dominium totum directum prædii maneat apud venditorem, dominium verò utile seu jus usūsfructū ex parte vendatur: Unde solvuntur sequentes casus, qui etiam ex natura emptionis et venditionis solvi possunt.

« 1. Hic contractus est injustus, si non servetur pretium justum à Lege, vel consuetudine probatum, quomodo pro Germania constituit Carolus V, ut jus ad 5 tantum pro 100 ematur.

840. — « 2. Non solum licitus est census realis, id est constitutus super re aliqua, ut supra dictum, ex cuius utilitate pensio extrahatur, ita ut ad quemcumque res transeat cum illa obligatione, et onere: sed etiam (saltem ex natura rei, et seclusa prohibitione legis positivæ) personalis, et constitutus immediate super persona, quæ sua opera, et industria utilis sit, et fructum aliquem pariat, vel bona in spe, vel re habeat, unde pensio duci possit: alioqui enim jus, quod venderet, non esset pretio æstimabile, et sic contractus fictitius. Ita probabiliter Coor. Less. Salm. dub. 3. n. 2. etc. contra Nav. Mol. C. Lug. d. 27. n. 25. ubi census merè personatum illicitum esse, docet esse probabilius, et prolixè probat. »

An census personalis sit licitus de jure naturali? Prima sententia negat, et hanc tenet Lugo D. 27. n. 25. cum Mol. Ang. Reb. Lop. etc. P. Concin. t. 7. p. 576. §. 3. cum Panorm. Nav. Sylvestr. etc. Probant 1. quia persona non potest vendi, ex l. Ob. c. alienum. Et l. seq. C. de Action. et Obl. ac c. 2. de Pignor. Probant 2. ex Extrao. 1 et 2 Martini V et Callixti III, qui solos census reales approbarunt; et clariss ex Bulla S. Pii V in sua Extrao. de Censibus, qui expressè statuit censem super re immobili, et non aliter, constitui posse. Secunda verò sententia communior et probabilior docet esse licitum. Ita Less. l. 2. c. 22. dub. 4. Sot. l. 6. qu. 5. art. 1. concl. 4. Pal. D. 6. p. 11. n. 2. Abelly p. 376. n. 2. Merb. tom. 1. p. 354. q. un. Habert t. 4. p. 324. Cabass. l. 6. c. 12. n. 5. Continuat. Tournely t. 1. p. 54.

Wigandt tr. 9. Ex. 8. n. 4. R. 1. Ronc. de Contr. c. 2. q. 4. R. 1. Anacl. eod. tit. dist. 3. q. 6. n. 78. et Salm. c. 4. n. 26. cum Coo. Ban. Trull. Prad. Salas, etc. Probatur 1. ex Const. Nicolai V in sua Extrao. de Censibus, ubi videtur clare approbari census super personis, ut notant Pal. Tournely, Salm. et Wig. II. cc. Hæc sunt verba Bullæ: « Cum opportuna contrahentium securitate, ac potestate vendentis, personas earumque proprietates, redditus, jura, etc. census et omnia, et singula mobilia et immobilia bona obligandi, et obligari faciendi, etc. » Idemque confirmasse Gregorium XIII testantur Palaus, et Wigandt. Probatur 2. ratione, quia si quisque potest operas suas locare, potest etiam et vendere. In tali autem contractu propriè non emitur persona, sed impropriè; nam propriè emitur jus super industriam personæ. Sicut enim in censu reali non emitur prædiūm, sed emitur jus super fructus percipiendos ex prædio; sic in censu personali non emitur persona, sed jus ad percipiendos fructus industrie et laboris personæ. Nec valet dicere hujusmodi contractum esse quoddam mutantum virtuale; nam in mutuo cogitur mutuatarius reddere eamdem sortem, sed in censu capitale fit demortuū, et tantum reddi potest ad arbitrium vendoris. An autem sit licitus census personalis redimibilis ex utraque parte? Vide mox dicenda in seq. n. 843. Ad Bullas autem Martini V et Callixti III respondetur, quod ibi minimè reprobatur census personalis, seu quia ibi tantum agebatur de censibus realibus, de quibus quæsitus fuerat, an liciti essent; ideo Pontifices eos tantum approbarunt. Hinc bene aiunt Cabass. l. c. Less. n. 47. Salm. n. 29 et 33. cum Pal. Sot. Vill. Prado, etc. præfatas Bullas non obligare, cum non sint præceptivæ, sed tantum approbativæ conditionum in iis expressarum. In Bulla autem S. Pii V præcipitur quidem non constitui census nisi super re stabili, non tamen declaratur census personalis illicitus de jure naturali. An verò hæc Bulla S. Pii sit ubique recepta? Infra videbimus n. 848.

« 3. Iniqui sunt venditores, seu censuarii, qui emptoribus, sive censualistis obligant rem non potentem reddere fructus, saltem tot, quot pensio exigit, aut reddentem quidem, sed jam alii censibus venditos, Bon. dub. 3. q. 4. p. 1. n. 9 et 13.

841. — « 4. Sicut in emptione res perit damno emptoris, sic etiam in censu reali, si res, super quam impositus est census, pereat, vel fructus ejus absque culpa vendoris, tunc enim perit census, ita ut emptor, sive censualista non possit amplius recipere fructus, sive censem: quia qui emit, suo periculo emit, Bon. l. c. Fill. c. 35. p. 2. n. 225. * (Vide n. 847.)* Unde ad hoc incommodum cavendum inventus est sequens modus.

842. — « 5. Licitum est, ut probat Tol. l. 5. c. 46. et Less. c. 21. d. 11. contractui censū adjungere aliud pactum assecutus, ut si res, super quam fundatus est census, pereat, id fiat damno vendoris, ideoque nihilominus obligatus sit vel super aliis bonis suis eum statuere, vel restituta sorte eodem pretio redimere. Debet tamen hoc pactum venditori compen-

» sari, augendo pretium censūs, vel quod eodem recidit, minorem
» pensionem designando, Bonac. l. c. n. 30. * (Vide infra n. 847.
» dub. 2.) *

845. — 6. Ex natura rei licitus est non tantum census irredimi-
» bilis, sed etiam redimibilis, tum ex una parte, tum utriusque,
» ut patet ex terminorum explicazione: quia irredimibilis census
» dicitur, cùm vendor non potest illum pro suo arbitrio redi-
» mere: redimibilis autem, cùm potest, reddendo emptori eam
» dem suministrare, quam accepit, atque ita rursus sibi emendo, quod
» ante vendiderat. Utrinque redimibilis dicitur, cùm ita conven-
» tum est, ut tam emptori, quam vendor possit emptionem factam
» resolvere, et suministrare, quam dedit, repetere. Less. d. 10. Dian.
» p. 2. t. 5. m. R. 76. * (Vide dicta de pacto retrovendendi, et
» reemendi sup. n. 812 et 813.) (V. Not. XXXVI, pag. 368.)

7. Nihilominus, quia contractus censūs redimibilis, ex parte
» emptoris, est res periculosa, suaderi non facile debet: nam in
» Constit. Martini V et Callixti III. PP. uti Caroli V. Imp. et
» usurarius contractus judicatur. Verum id intelligi debet secun-
» dum præsumptionem fori externi: præterquam quod illæ Con-
» stitutiones multis locis eatenus non sunt receptæ, quatenus
» prohibit ea, quæ juri naturali non adversantur, ut notat Laym.
» l. 3. t. 4. c. 18. »

Quæritur, an sit licitus census redimibilis ex utraque parte? Adest duplex sententia probabilis. Prima sententia negat, quam tenent Sol. l. 6. q. 5. a. 3. concl. 1. et Salm. c. 4. n. 41. cum Covarr Tap. Vill. etc. Ratio, quia ubicumque traditur pecunia cum pacto eamdem rursus recipiunt, est mutuum virtuale, unde quidquid ex eo percipitur ultra sortem, est usura. Secunda vero sententia affirmat, et hanc tenent Less. l. 2. c. 22. d. 10. Laym. l. 3. tr. 4. c. 18. n. 8. Pal. t. 6. tr. 32. D. 6. p. 24. §. 4. n. 2. Spor. de 7. Pr. c. 7. n. 21. item Val. Salas, Diana, et a S. Fausto ap. Salm. n. 40. Hæc sententia, spectata rei natura, satis probabilis mihi videtur, modò observentur limitationes quas adnotavi circa pactum reemp-
tionis n. 813. Nam revera non potest assignari ratio disparitatis in venditione prædiorum, et in hac venditione censum. Gratus autem asseritur hoc esse mutuum virtuale; cùm hic contractus omnino differat à mutuo; in mutuo enim, si perit res oppignorata, mutuatio perit; hæc autem, si perit res censuata, censitor perit. (Vide omnino quæ diximus dico n. 813.) Idque dicunt Less. Laym. et Spor. u. cc. vaivere non tantum pro censu reali, sed etiam pro personali; quod non est improbatum, si debita pro-
portio servetur. Cæterum, ut bene advertunt idem Laym. et Spor. hujusmodi contractus non caret periculo usurariae intentionis. (V. Not. XXXVII, pag. 369.)

844. — 8. Census vitalitius, quia est virtualis sponsio, et ni-
» titur eventu fortuito, licitus est. Fill. Dian. p. 7. t. 9. R. 70.
» * (Et communiter Less. c. 22. D. 6. Salm. c. 4. n. 28. cum S. Th.
» tis et sanitatis: Hinc dicunt Bon. D. 3 qu. 4. p. un. num. 18. et

» Cabass. l. 6. c. 12. n. 8. quod si censitor possit ad annum 60
» pertingere, poterit quotannis exigere aureos 10 pro 100. Sed
» Less. l. 2. c. 22. n. 74. cui adhæret Croix l. 3. p. 2. n. 123. et
» Mazz. t. 2. p. 142. dicunt posse exigere unum pro septem vel
» octo, quod importat in circa 12 vel 14 per 100. Et alibi (in
» Auctar. v. Societas Offic.) ait Less. posse exigere aliquando
» usque ad 16 pro 100.) *

845. — Hic videndum, quæ conditions requirantur ad lici-
» tam censum constitutionem. De jure naturali, ut ait Less. l. 2.
» c. 22. n. 74. duæ tantum conditions desiderantur: prima, ut
» sit æqualitas inter censem et pretium; secunda, ut pacta præter
» naturam censūs adjecta, justè compensentur. De jure autem Ca-
» nonico duæ habentur Bullæ, in quibus plures assignantur condi-
» tiones pro censibus instituendis. Prima est Nicolai V, incipiens
» Sollicitudo, edita anno 1452 pro utraque Sicilia: In hac appro-
» batur census solitus institui in præfatis Regnis, etiam cuni pac-
» tis et pœnis appositis pro securitate; modo serventur hæc condi-
» tiones, I. Ut census constituantur specialiter super re certa, et
» generaliter super omnibus bonis censuarii. II. Ut adsit pactum
» retrovendendi eodem pretio. III. Ut pensio solvenda non sit ultra
» decem pro centum. In hoc autem ait Viva q. 7. art. 3. n. 14. stan-
» dum esse consuetudini locorum.

846. — Secunda Bulla posterior est S. Pi V, quæ incipit Cum onus, etc. edita ann. 1563. In hac plures aliae conditions præscribuntur; Et I. Ut census constituantur super re stabili-
» fructifera, et designata: unde excluduntur census personales,
» etsi cum hypotheca celebrantur, et ut verius tenent Viva de
» Contr. Q. 4. art. 3. n. 4. et Salm. comm. c. 4. n. 41. contra Nao.
» Lop. ap. Viva, putantes in Bulla præscindi à censu personali.
Res autem stabilis reputatur domus, ager, et etiam officium per-
petuum, et census perpetuus irredimibilis, imò etiam redimibili-
» lis, ut contra Mol. et Azor. probabiliter tenent Pal. p. 14. n. 3.
» Bon. Reb. Hurt. ap. Viva l. c. Notat tamen Viva, quod, licet
res debeat designari, hoc tamen non tollit, quin possint obligari
alia bona ad securitatem pensionis, quæ tamen pensio utique
periret, pereunte re specialiter hypothecata. Vide n. seq. 847.

II. Ut census ematur pecunia enumerata coram Notario, et
lestibus. Sed hæc quæritur I. an hæc conditione non obliget in foro
interno, ita ut licet in conscientia constituere censem ex pe-
cunia antecedenter debita? Affirmant Less. l. 2. c. 22. n. 80.
Nao. de Usur. n. 88. Dian. p. 1. tract. 8. R. 44. cum Megala,
Mald. Val. Jo. de La Croix, etc. et probabile putat Tamb. de
Contr. l. 9. tr. 2. c. 6. §. 2. n. 4. Negant vero Pal. tr. 33. D. 5.
p. 16. n. 8. cum Med. Lop. etc. item Mol. D. 390. Lugo D. 27.
num. 83. cum Salon. Reb. et aliis pluribus. Ratio, quia, cum
Bulla sit justè constituta ad vitandas fraudes, si in aliquo casu particuli-
» lares cesseret fraus sive injustitia, non cessat tamen ejus peri-
culum. Hæc quidem secunda sententia est probabilior, sed prima
non videtur improbabilis casu quo omnino absit in casu particu-

lari fraus aut injustitia : licet enim probabilitas sit Legem non cessare, cessante fine legis in casu particulari, contraria tamen adhuc videtur probabilitas cum *Caj. Sylv. Ang. Val. Carden. Sa. Vico*, *Salm.* et aliis pluribus, ut diximus *I. i. n. 199*. Si autem (loquendo in casu nostro) venditio rei frugiferæ per pecuniam creditam certe est valida et justa, cur injusta censenda est venditio census realis, quæ procul dubio vera conditio est, cum vendatur jus ad fructus fundi, in quo census constituitur, ut bene arguit *Lugo loc. cit. n. 80. cum Sot. Salas, etc.*, ad probandum, quod jure naturali minimè sit illicitus census constitutus ex pecunia credita. Quæritur hinc 2. utrum vendor census, si sit læsus in pretio, possit minuere pensionem, aut ipsam integrum teneatur solvere, et censitor teneatur supplere pretium? Ultraque videtur probabilis. Vid *Vico ib. n. 5.*

III. Ut solutio pensionis non fiat anticipatè, aut sic in pactum deducatur. Probabiliter tamen ait *Bon. de Contr. D. 3. q. 4. p. in. n. 26. cum Mol. D. 390. Fill. Reb. Salas, Less. Azor. et Salon.* quod si censuarius sponte vellet solvere anticipatè, hoc non prohiberi ex Bulla. Illicitum est autem obligare Censuarium ad solvendam pensionem suis expensis in domo Censoris, quia hoc onus esset extra naturam contractus, ut recte aium *Vico q. 4. art. 3. n. 6. et Bon. I. c. n. 35. cum Reb. Salas et aliis, contra Rod.* Intellige, nisi propter hoc onus pretium minuatur.

IV. Ne obligetur censuarius ad casus fortuitos; Hinc, si res hypothecata perit, nequit Censor petere, ut alia substitutatur, secus, si res reperiatur aliena; vel si reddatur infragifera culpa censuarii; ut *Less. Nao. etc.*

847. — Sed dubitatur 1. an, præcisa Bulla *S. Pii*, pereunte re, de jure naturali pereat etiam census? Prima sententia negat, et hanc tenent *Pal. tr. 33. D. 6. p. 31. n. 3. cum Sot. Coo. Palac.* item *Salm. c. 4. n. 48. cum Salas, Mercad. Rodr. Martin. etc.* Ratio istorum, quia in censu præcipue obligatio imponitur personæ, et accessoriæ rei, quæ tantum obligatur pro hypotheca, sive pro assecuratione pensionis solvendæ: Hinc asserunt, quod pereunte re hypothecata, non perit obligatio personalis censuarii. Sed venerando tot D.D. auctoritatem, mihi omnino tenenda videtur secunda sententia, quam tenent *Less. I. 2. c. 22. n. 34. Lugo D. 27. n. 103. Tol. I. 5. q. 39. n. 4. Mol. D. 383 et 394. dub. 3. Laym. I. 3. tr. 4. c. 15. n. 4. P. Conc. t. 7. p. 594. n. 4. Ronc. de Contr. c. 1. q. 4. R. 5. Anacl. n. 75. item *Val. Reb. Med. Vill. etc. ap. Pal. n. 2. et ap. Salm. n. 47.* Ratio mihi potissima, quia in censu reali pensio non super persona constituitur, sed super re, ad cuius fructus jus venditur; unde *Lessius* recte dicit falli *Sotum, et Cooar.* dicentes rem ibi obligari tantum pro hypotheca debiti personalis; nam revera in censu non obligatur res pro assecuratione pensionis solvendæ, sed venditur jus percipiendi fructus ex re censit? Hinc sicut, pereunte re, amittis jus servitutis quod super illa haberes, puta transeundi colligendi glandes etc.; ita etiam amittis jus percipiendi fructus,*

per contractum census tibi acquisitum, et eo casu vendor ab omni obligatione liberatur. Ita *Less.*, admittit tamen ipse *Less. ib.* et consentiunt *Spor. tr. 4. c. 6. n. 14. et Tamb. c. 4. §. 3. n. 1.* pactum adjectum solvendi pensionem, adhuc re pereunte, sustineri posse, si contractui census adjiciatur alter contractus assecurationis, dummodo pensio illa proportionate moderetur. Sed neque opinioni isti acquiescere valeo; licet enim probabilem censem sentiant *Lugonis, et aliorum*, ut mox dicemus *v. seq.* Dubitatur 2., quod licet pactum exigendi integrum pensionem, etiamsi fundus per aliquot annos non det fructus, modò pretium minuatur, quia per pactum illud virtualiter compensantur pensiones minores solvendæ annis sterilibus, cum pensionibus, quæ solvendæ fuissent pro annis fertilibus, et hæ relaxantur; et sic jam adest æqualitas. Attamen in nostro casu, cum pactum apponitur solvendi pensiones, etiam re pereunte, nulla æqualitas esse potest, dum pensiones solvendæ remanent in perpetuum; fructus enim anteriores relaxati, quacunque relaxatione facta, non possunt adæquare pensiones quæ in perpetuum solvi debent.

Dubitatur 2. an si res per certos annos non det fructus, attenta Bulla, debeatur integra pensio? Negant *Less. lib. 2. cap. 22. n. 82. et Mol. t. 2. D. 390.* ex hac Bulla *S. Pii*, ubi prohibentur « conditiones directè vel indirectè obligantes ad pensionem in casibus fortuitis eum, qui alias ex natura contractus non tenetur.» Sed probabiliter affirmant *Lugo D. 27. n. 71. cum Sot. Sa, Val. Salas, etc. item Nao. Bon. et Reb. ap. Vico I. c. n. 7.* modò compensetur pretio periculum hoc quod vendor in se suscipit. Ratio, quia licitum est contractui census realis adjicare alium contractum assecurationis, qui ex casu virtualiter censemur appositus. Pactum autem hoc assecurationis minimè videtur reprobatum à Bulla, nam Pontifex ibi prohibet tantum pacta præter naturam contractus qui celebratur. Quamvis enim in tali contractu pactum solvendi pensionem, etiam casu quo res non fructificet, non sit juxta naturam contractus censualis, est tamen juxta naturam alterius contractus adiecti assecurationi, ut dicetur infra de Contractu Trino. Putat autem *Lugo n. 103.* quod, si pars prædiæ facta sit infructifera in perpetuum, tunc non debeatur integra pensio, etiamsi pars remanens reddit fructus sufficiens ad pensionem. Sed probabilius mihi videtur oppositum, quod decretum fuit in quadam Decisione Rotæ Romanæ (quam refert idem *Lugo n. 105.* idque non negat esse probabile), nempe deberi totam pensionem ex parte prædiæ remanente, nisi fructus ejus ad pensionem non sufficiant, et ita tenet *Ronc. de Contr. c. 1. q. 4. R. 5. cum Duard.*

Dubitatur 3. An, pereunte re specialiter designata, de jure naturali maneant obligata cætera bona vendoris in contractu generaliter hypothecata? Affirmat *Habert t. 4. p. 324. vers. Verum*, et videtur ei favere citata Bulla Nicolai V, ubi conceditur posse constitui censem super re certa, et generaliter super omnibus aliis bonis vendoris. Sed mihi videtur probabilius ne-

gandum cum *Azor.* p. 3. l. 12. c. 5. q. 5. et *P. Conc.* t. 7. p. 595. Quia, pereunte tota re, totus census perit, juxta mox supra dicta *Dub.* 1. Nec obstat, quod in hujusmodi contractu soleant substitui omnia venditoris bona : Nam cautio haec solùm valet ad reddendum fundum securum ab evictione, ut bene ait *Concina*, nempe si ille sit gravatus aliis censibus, vel fidei commiso, etc. Non autem, quod, si fundus pereat, census permaneat super aliis bonis. Et sic etiam intelligi, ait *Az.* Bullam Nicolai. Dicit autem *Rono.* de *Contr.* c. 1. q. 4. R. 1. ad constituantem censem satis esse designationem fundi, vel plurimum aliquot fundorum in aliqua via, aut villa, quin necessaria sit designatione alicujus fundi in individuo, et testatur ita pluries decisum fuisse à Rota Romana, ex *Clericato in Decision. Miscell.* Dec. 73. n. 8.

V. Ut non privat censarius rem vendere, aut donare. Debet tamen iste, si vendere vult, monere censitorem, num velit ipse emere eodem pretio? Et ideo debet expectare per mensem : Vide *Vico* n. 8 et 9. Praecisa vero Bulla, licitum esse pactum non alienandi rem, dicunt *Salmant.* cap. 4. num. 49. cum *Sot.* *Coo.* *Pal.* etc. Sed, quando tale pactum non adest, praedictam monitionem semper faciendam esse asserunt cum *Val.* *Salm.* et *Pal.* n. 50. Imò semper æquum esse putant, ut censitor in empitione præferatur.

VI. Ne constituatur pro non soluta pensione alia poena aut interesse lucri cessantis silicet extrinseci, puta, si præstandum erat triticum tempore quo valebat duobus aureis, et reddatur tempore quo valet uno, ut *Mol.* et *Hurt.* ap. *Vico* n. 20. Sed jure naturali apposito poenæ proportionatæ non est illicita, *Salm.* n. 38. Item de jure naturali ex dilatione solutionis bene potest exigi interesse; sed ex Bulla ob fraudem usurariam nequit illud in pactum deduci, ut docet *Less.* l. 2. c. 22. n. 85. In foro tamen conscientiae ob dilationem culpabilem tenetur debitor ad interesse etiam extrinsecum, *Less.* n. 83.

VII. Ne ex pensionibus non soluti novus census creetur. An autem id sit illicitum de jure naturali? Bene ait *Lugo* D. 27. n. 98. hanc quæstionem pendere ex alia supra enunciata (vide dicta n. 846. vers. II. *Ut census*), nimurum, an liceat constituere censem ex pecunia debita?

VIII. Ut censitor non possit pretium unquam repetere, et contra possit censarius semper redimere censem, facta denunciatione per bimestre. Pactum autem quod census non possit unquam redimi à censuario, compensato pretio, per se non est illicitum, ita *Less.* l. 2. c. 22. n. 26. et *Salm.* c. 4. n. 43. qui aiunt hoc omnes docere : Sicut enim censarius potest vendere fundum, vel servitatem super illo in perpetuum, sic etiam jus ad ipsius fructus. Et ob eamdem rationem licitum quoque est constitutre censem cum pacto, ut non possit redimi, nisi infra certum tempus, ut communissime docent *Less.* c. 22. d. 9. *Sot.* l. 6. g. 5. art. 3. *Concl.* 3. *Pal.* D. 6. p. 24. §. 1. n. 4. et *Salm.* d.

n. 43. cum *Salas*, *Arag.* et *Reb.* contra aliquos : Modò (intelligendum) pretium proportionatè minuatur. Communiter etiam docent *P. Concina*, et *Salm.* c. 4. n. 44. cum *Lugo*, *Soto*, *Pal.* *Prado*, etc. (contra *Nao.*) licitum esse pactum, ut census non per partes redimatur, sed totum simul : Justum enim est, ut sicut emptor totam summam numeravit; ita etiam totam simul recipiat.

IX. Ut non vendatur aliis census majori vel minori pretio, quam ab initio constitutus fuit. De jure autem naturali certum est, ut dicunt *Salm.* c. 4. n. 35. censem non liquidum posse minori emi. Et etiam, attenta Bulla, probabilissimum videtur hoc fieri posse, ut ait *Vico* q. 4. art. 3. cum *Less.* et *Mot.* et *Bon.*

848. — Queritur I. an haec Bulla S. Pii obliget in conscientia? Negat *Habert* t. 4. p. 324. (dicens Bullam obligare in solis locis Sedi Apostolice subjectis) *Sa v. Census*, n. 3. *Megala* 2. 2. l. 2. c. 7. q. 2. n. 57. item *Nao.* *Salm.* *Mol.* ap. *Bon.* de *Contr.* D. 3. q. 4. p. un. n. 45. et probabilem putant ipse *Bon.* et *Tamb.* l. 9. tr. 2. cap. 6. §. 2. n. 4. Ratio, quia in foro interno illæ tantum conditiones requiruntur, quæ jure naturæ ad constitutionem censūs sunt necessariæ : Bulla autem est constituta ad tollendas fraudes; unde ubi fraudes absunt, Bulla non obligat in conscientia contrahentes, sed tantum Judices, ne in foro externo contractum admittant. Probabilius tamen affirmant præfatam Bullam obligare etiam in foro interno *Salm.* c. 4. n. 31. *Lugo* D. 27. n. 83. *Bon.* l. c. n. 46. *Less.* l. 2. c. 22. n. 100. et *Vico de Contr.* q. 4. n. 3. cum *Salon.* *Trull.* *Hurt.* et *communi*, ut asserit. Ratio, quia licet contractus ex rei natura non sit usurarius, lex tamen positiva bene potuit illicitum eum reddere ob periculum usuræ. Vide dicta supra n. 846. v. II. *Ut census*.

849. — Quæritur II. an prædicta Bulla obliget, ubi non est recepta? Negant communiter *Less.* cap. 2. D. 13. *Tourn.* t. 1. pag. 540. *Mol.* D. 395. *Bon.* p. 4. num. 43. *Lugo* D. 27. n. 61. cum *Sot.* *Nao.* *Salas*, et aliis. Et sic tenendum censeo, quidquid dicant *Salm.* lib. 4. n. 32. Ratio, quia, licet verius sit leges Pontificias non indigere subditorum acceptatione, prout (contra *Less.* l. c. et *Cab.* *Val.* *Bon.* ac *alios*) tenuimus l. 1. de *Leg.* n. 97. in fin. et 138. cum *Suar.* *Laym.* *Pal.* *Croix*, etc. Attamen communis est sententia, quod ubi lex non est recepta, et per sufficientem desuetudinem est derogata, etsi primi legem non observantes peccaverint, præsentes verò ad eam non obligantur, ut tenent ipsi *Salm.* de *Leg.* c. 1. n. 106. cum *Azor.* *Bon.* *Granad.* item *Suar.* l. 4. c. 16. n. 9. *Pal.* tr. 3. D. 1. p. 13. n. 5. et *Less.* l. c. ubi cum *Coo.* asserit certum esse, quod lex adhuc ecclesiastica desinit obligare, si per solum decennium non sit recepta, ut pariter diximus d. l. 1. n. 139. cum *Bus.* *Nao.* et *Azor.* Bulla autem S. Pii non est recepta in duabus Regnis Siciliæ, ut testantur *Less.* l. c. n. 99. *Salas* ap. *Vico* l. c. item *Verde Inst.* *Civ.* de *Cens.* l. 3. n. 2389. cum *de Marinis*, *de Ponte*; etc. Nec est re-

94 LIB. III. TRACT. V. DE SEPTIMO PRÆC. DECAL. CAP. III.
cepta in Hispania, ut dicunt *Salm.* l. c. n. 32. Nec in Belgio, ut
Spor. tr. 6 c. 6. n. 11. et *Less.* ib. Nec in Germania, ut idem
Less. *Habert*, ac *Tanner*. *Ilsung*. *Phir.* et *Platell.* ap. *Croix*
l. 3. p. 2. n. 1010. Neque in Gallia, ut *Less.* et *Platell.* ap.
Croix ib. Nec etiam Romæ observatur, ait *Tourn.* p. 541.

DUBIUM X.

Quid sit Cambium.

850. Quid sit Cambium, et quotuplex? — 851. An liceat Cambium minutum? — 852. An Cambium per litteras? — 853. An Cambium reale? — 854. Quid de Cambio ficto, seu siccum? An liceat *Cambium cum Recambio*? Quid de Cambio Francofurtensi? — 855. An liceat pecuniam adulterinam expendere? — 856. An liceat famulo lucrari commutando pecuniam Domini?

850. — « RESP. Cambium, quod permutationem significat, h̄c accipitur pro sola permutatione pecuniae. Et est contractus, quo Campsor aliquis Campsario volenti cambiat pecunias, cum lucro aliquo præter sortem. Quod si sine intentione usuraria fiat, ob titulos justos tali lucro aestimabilis, patet non esse malum. Unde cum quatuor sint cambiorum genera, nimurum 1. Cambium minutum, seu manuale, 2. Cambium per litteras, 3. Cambium reale, 4. Cambium siccum, seu fictum.

Circa ea resolvuntur:

851. — « 1. Licitum est Cambium minutum, in quo dantur pecuniæ minores pro majoribus, vel contra: quia h̄c sunt justi tituli aliquid lucrandi, nimurum labor Campsoris, in numeranda pecunia, item diligentia in pecunia omnis generis conquirenda, ut Campsarius quibusvis sit paratus; item puritas materiæ, et commoditas, ut cùm aurum, vel alia moneta comoda datur pro minuta, et incommoda. *Laym.* l. 3. t. 4. c. 19. n. 4. * (*Idque licet etiam eis, qui officium cambiandi non habent, Salm. c. 4. n. 8. cum Pal. Nao.*) *

852. — « 2. Licitum est item Cambium per litteras, cùm sci licet Campsor h̄c, v. gr. Monasterii prior accipit pecunias, quas postea litteris datis alibi, v. gr. Francofurti refundit per suos factores; quia h̄c etiam sunt justi tituli, scilicet virtualis tractio pecuniae, et ejus assecratio. Tantumdem enim facit, ac si Campsario pecuniam ejus Francofurtum transferat sine periculo. Minus tamen Campsor exigere debet quā si realiter transtulisset. *Laym.* l. c. *Bon.* d. 3. q. 5. p. 1. *Nao.* *Less.* etc. * (*S. Pius V in Bulla de Cambiis*, ad usuras amoendatas, statuit non protracti tempus solutionis cambii, nisi ad primas Nundinas; et solutiones esse faciendas ubi determinatae sunt, ac juxta tempus communiter taxatum de uno alio loco. *Vide Salm.* c. 4. n. 12.) *

853. — « 3. Item licitum est Cambium reale, cùm Campsor

DE CONTRACTIBUS. DUBIUM X.

95

» h̄c Monasterii prior dat pecunias, ut per suos alibi eas recipiat à Campsario, qui alibi habet pecunias, sed eget nunc eis h̄c. Titulus hujus Cambii est item translationis, et assecratio nis: tantumdem enim facit Campsor, ac si pecunias Campsarii absentes, sistere h̄c presentes vel ut alii aiunt, ac si praesenti pecunia emeret absentem, quā utique minus valet; *Laym.* loc. cit. num. 6. et 7. *Bonav.* l. c. * (*Probabiliter ait Croix l. 3. p. 2. n. 1031. cum Less. Laym. et Spor.* quod licet potest Campsor accipere lucrum cambii, esto translatio pecuniae sit ipsi utilis, quia in communi aestimatione h̄ec translatio est digna pretio, cùm communiter in ea incommodum adsit, commodum autem Campsoris tunc per accidentem se habet) *

854. — « 4. Illicitum est Cambium *fictum*, seu *siccum*, quod nihil aliud est, quam titulus lucrandi; ut v. g. Titius indigens pecunias petit à Campsore sibi dari 100 nummos; Campsor autem non aliter dat, nisi Francofurti, v. g., vel alio loco distante solvendos, petitiq; ab eo pretium quod solet dari pro locis similibus. Titius ergo accipit, et tamen verè non cogitat reddere in istis locis, imò forsitan nec habet istic correspondentem, idque constat Campsori: contractus hic est Cambium fictum, ac vera mutuum, ideoque palliata usura. Excusabitur tamen Campsor, si lucrum illud exigat titulo lucri cessantis. Plura vide apud *Tolet.* l. 5. c. 52. *Bon.* d. 3. q. 5. p. 1.

Quærerit h̄c, an sit licitum cambium cum recambio, vulgo *Cambio colla ricorsa*? Casus est: Tu accipis Neapoli centum nummos à Campsore solvendos in Sicilia, sed quia non habes ibi nec pecuniam nec procuratorem, qui pro te solvat, rogas Campsorem, ut tibi concedat procuratorem suum in Sicilia residentem, ut nomine tuo solvat debitum ipsi Campsori cum lucro cambii; Campsor autem scribit ad suum procuratorem, ut tanquam procurator tuus solvat sibi Campsori cambium cum lucro, et tanquam procurator ipsius debitum recipiat: At quia tu non habes pecuniam in Sicilia, procurator ille rescribit Campsori, ut hic exigat tuum debitum Neapoli cum alio lucro recambio. *Tamb.* l. 9. tr. 3. c. 5. §. 3. dicit hunc contractum probabiliter esse licitum, citatque *Nao.* *Sa.* *Less.* et *Lugo*. Sed merito hujusmodi contractum reprobant *P. Concinna* t. 7. p. 549. n. 2. *Cabantz.* l. 6. c. 10. n. 7. et *Spor.* de 7. *Pr.* c. 6. n. 44. qui ait saltem practicè hoc esse cambium siccum duplicatum: Atque ego censeo etiam speculativè, cum revera in eo casu neque tu intendis pecuniam acceptam restituere, nisi Neapoli ubi accepisti; neque contra Campsor intendit exigere pecuniam creditam, nisi Neapoli ubi tradidit, ut ita ex sua pecunia lucrum percipiat. Nescio quomodo à labo usura manifestae id excusari possit.

« 5. Quod attinet ad cambium *Francofurtense*, in quo mercatores dantes Cambium ad proximas nundinas, quo magis eæ distant, eò plus exigunt; si ideo præcisè plus exigatur, quia solutio diutius differtur, usura est; si autem ratione alterius tituli justi, v. gr. lucri cessantis, cùm pecunia mercatorum

» sit instrumentum lucrandi , quo si diutius carent , carent lucro,
» et quò longius est tempus , eò plus cambium petunt , ideoque
» crescit valor pecuniae , tunc lucrum est justum. *Laym. l. c.*
» n. 9. ex *Mol. Less. etc.** (Hoc cambium puto licitum , dum
» modo Campsor verè patiatur interesse . Sola autem dilatio
» solutionis non erit certe causa justa augendi pretium , ut recte
» notat *P. Conc. t. 7. p. 557. n. 2.*)*

855. — « 6. Qui cambiando , vel aliter , pecuniam adulterinam
» accepit , sive ex ignorantia , aut inadvertentia , non potest illam
» expendere : quia res vitiosa non potest tradi alteri , vitio non
» detecto , ut supra de *Vendit.* Neque ex eo , quòd ipse deceptus
» est potest decipere alios , cùm actio , qua deceptus fuit , nullum
» ad hoc jus tribuat , *Bonac. d. 3. q. 5. p. 1. ex Az. Sanch. etc.* »
Sed ali distingunt : Si moneta non sit materialiter falsa ,
nempe si impressa sit signo Principis , et materia sit bona , ejus-
demque ponderis , poteris eam expendere , cùm nullum alteri
inferas damnum ; ita *Spor. de 7. Pr. c. 5. n. 30. et Croix lib. 3.*
p. 2. n. 960. Si vero moneta adulterina sit etiam materialiter
falsa , tunc certe non poteris illa uti. Dubitatur autem , an si eam
expendere bona fide , tenearis ad restitutionem ? Negant *Syloest.*
et *Ang. ap. Dian. p. 3. tr. 6. R. 3.* qui probable censem. Sed ve-
riūs affirmant *P. Nao. ap. eundem Dian. et Croix l. c. Spor. ib.*
qui ait in hoc omnes consentire. Ratio , quia tunc ad restitu-
tionem teneris ex vi ipsius contractus , quo obligaris solvere jus-
tum pretium pro re empta ; cùm autem pecuniam stampam pro
argentea tradis , minimè justum pretium solvis .

856. — Utrum famulus recipiens pecuniam auream à do-
mino , ut satisfaciat creditoribus domini , possit lucrari , illam
cum ænea commutando ? Affirmatur , quia est fructus industriae ,
nisi sit contra expressam , vel tacitam domini voluntatem , *Salm.*
c. 4. n. 7. cum Lug. Pal. etc.

DUBIUM XI.

Quid sit Locatio , et Conductio .

857. Vide diversos apud Bus. — 858. Quando locator potest con-
ductorem expellere ante tempus expletum . — 859. An successor
locatoris expellere possit conductorem ? — 860. An ob sterilitatem
debeat colono remissio pensionis ? — 861. An licet pauperi elo-
care jus mendicandi ? — 862. An Nuncius proficiscens ad eundem
locum , possit accipere à duobus duplicata mercedem ? — 863. An
conductor obligatus ad meliorationes , illas debeat facere expensis
suis ? — 864. An debeat salarium famulo ægrotanti ? Et an ex-
pensæ curationis ?

857. — « RESP. Est contractus , quo quis personam , vel rem
» aliquam mobilem , vel immobilem alteri ad tempus utendam ,
» vel fruendam concedit , certo prelio , aut mercede , seu pen-
» sione constituta. Utenda conceduntur , v. g. elocata domus ,

» equus , servus , etc. fruenda conceduntur , elocatae vaccæ , capræ ,
» fundus , pomarium , etc. » (*V. Not. XXXVIII.* pag. 369.)

Unde considerata hujus contractus natura , et juris dispositione
resolvuntur sequentes Casus :

« 1. Si res locata ante traditionem pereat , contractus dissolvi-
» tur , et conductor liberatur . (*V. Not. XXXIX.* pag. 370.)

« 2. Si , absque culpa conductoris , usus , vel fructus rei cesseret ,
» v. g. quia domus ruinam minatur , infestatur spectris , vel ob
» periculum pestis (nisi tamen quoad hoc consuetudo sit
» contraria) , aut belli , tutam habitationem non præstat , libe-
» ratur conductor à solvenda pensione pro tempore , quo non
» potest inhabitare , vel alia re conducta uti , vel frui , ut vide
» ap. *Laym. l. 3. t. 1. c. 23. Less. l. 2. c. 24. d. 2. etc.*

« 3. Servo , aut laboratori conductio non debeatur stipendum
» temporis notabilis , quo æger decubuit ; nec ægro , nisi expen-
» sæ modicæ : nisi tamen aliter sit conventionum , aut consuetudo
» ferat. Vide *Sa. v. Conductio.** (*Vide n. 864.*)*

« 4. — Propter modicum damnum , vel infortunium , nihil re-
» mittitur colono de pensione : secus , si magna sit clades. Quod
» si tamen antecedentium , vel sequentium annorum fertilitate
» damnum compensetur , non remittitur , *Laym. n. 7. Less.*
» lib. 2. c. 24. d. 4.* (*Vide n. 860.*)* (*V. Not. XL.* pag. 370.)

« 5. Si pluribus annis ob cœli clementiam (secus si ob indu-
» striam colentis) uberiores fructus ex fundo elocato proveniant ,
» potest colono pensio augeri . *Laym. n. 8.*

« 6. Expensas facere in rem conductam , quæ duraturæ sunt ,
» v. g. conservare sarta tacta , tributa , et onera publica præstare ,
» ad locatorem , seu dominum spectat ; nisi aliter conventionum
» sit , aut consuetudo ferat. *Laym. l. c. n. 4.* (*V. Not. XI.* pag. 371.)

« 7. Si conductor in rem conductam necessarias , sive utiles
» expensas fecerit , potest eas de pensione detrahere , vel repe-
» terre à locatore , et dum non solvuntur , retinere rem conduc-
» tam , *Laym. l. c. Mol. d. 496.*

« 8. Etsi incendium (*V. Not. XLII.* pag. 371.) plerunque ac-
» cedit culpa inhabitantium , et sic in dubio contra illos præsump-
» tio sit , quia tamen saepè id fit culpa famulorum , quam pater-
» familias præstare non cogiunt , hinc conductor absolvendus est ,
» nisi locator ostendat culpm. Vide *Laym. supra n. 6. et Dian.*
» p. 9. t. 7. R. 31. ubi ex *Hain. et Berl.* docet , si constet accidisse
» culpa certi , et determinati alicuius de familia , isque circa offi-
» cium suum deliquerit , v. g. stabularii , qui lumen malè custodie-
» rit in stabulo , teneri patrem familias (nisi famulus iste pro fideli ,
» ac diligent fuerit habitus) de damno : secus , si culpa alterius :
» vel si non constet , utrum casu , an culpa cujusquam acciderit .

« 9. Si conductor dominus , v. g. ante tempus velit emigrare , id
» quidem licet , potestque alteri locare : cætero qui autem de pen-
» sione nihil ei remittitur . » (*V. Not. XLIII.* pag. 372.)

858. — « 10. Locator non potest ante tempus (*V. Not. XLIV.*
» 3.

" pag. 372.) præfinitum conductorem invitum privare re conducta,
" nisi his casibus: 1. Si pensionem non solvat; expectare tamen
" debet biennium, si ultra biennium res sit conducta. 2. Si casus
" improviso accidat, ob quem domus v. g. ipsi domino sit neces-
" saria. 3. Si rem locatam reficere necesse sit, nec possit fieri al-
" tero inhabitante. 4. Si conductor in re conducta malè versetur,
" v. g. destruat, vel abutatur, ut alendo ibi meretrices, *Laym.* n. 9.
" 11. Successor universalis, sive hæres non potest ante com-
" pletum tempus conductorem expellere: Partialis autem suc-
" cessor, ut emptor, donatarius, legatarius, etc. non tenetur
" stare contractui locationis, ut neque conductor; nisi tamen
" aliter pactum sit, v. gr. ne res locata durante tempore locatio-
" nis alienetur. Vide *Less.* l. 2. cap. 24. et *Laym.* l. 3. t. 4.
" n. 22. » (V. Not. XLV, pag. 372.)

859. — Commune est, et certum cum *Bus.* ut supra, quod successor universalis non potest expellere conductorem, ut com-
muniter dicunt *Lugo* D. 29. n. 16. et *Spor.* de 7. *Præc.* c. 7. n. 23.
cum aliis, ex l. *Viam decima. C. de Locat.* Certum est etiam et
commune, quod possit eum expellere Successor particularis, ut
emptor, legatarius, etc. ex l. *Emptorem C. eod. tit.* Conductor
autem habet eo casu actionem pro interesse contra locatorem,
vel ejus hæredem, ex l. *Qui fundum 25. ff. de Locat.* Excipiunt
tamen *Spor.* n. 34. et *Croix* l. 3. p. 2. n. 1047. si ager jam esset
à colono elaboratus, vel seminatus: quia (ut dicunt) non patitur
æquitas, ut colonus jacturam illam patiatur. Sed dico hanc exce-
ptionem esse contra expressam juris sanctionem, cum ex præfatis
textibus Successor particularis habeat jus certum expellendi co-
lonum: E converso non video, quomodo ledatur æquitas, cum
colonus jam habeat actionem contra locatorem, vel ejus hæredem,
repetendi damnum; expressè enim in c. l. *Qui fundum* (ubi
sermo fit de legatario expellente colonum fundi legati) dicitur:
Et hoc detrimentum (id est ab expulsione proveniens) ad hæredem
pertinet. Notandum autem hæc, quod minor tenetur stare loca-
tioni sui Curatoris: Beneficiarius sui prædecessoris; Et uxor
stare locationi sui Mariti. Vide *Croix lib.* 3. p. 2. num. 1047.
(V. Not. XLVI, pag. 373.)

860. — Quær. 1. an ob jacturam causa sterilitatis possit colo-
nus petere remissionem pensionis? De jure naturæ jactura steri-
litatis per se spectat ad conductorem. Ob æquitatem tamen juris
introductum est, si ingens sit damnum, ut aliquid remittatur:
nisi sterilitas compensetur cum ubertate aliorum annorum, ut
ex l. 8. *C. de Loc.* et ex cap. *Propter sterilitatem, de eod. tit.*
ubi Gregorius IX in quadam sua *Extravag.* sic sancivit: « Prop-
» ter sterilitatem afficiendo magno incommodo conductores, vi-
» tio rei, sine culpa coloni, seu casu fortuito contingente, colono
» Ecclesiæ pro rata pensionis remissio est facienda: Nisi cum
» urbertate præcedentis vel subsequentis valeat sterilitas compen-
» sari. » Hinc, si nulli fructus percipiantur, nulla debetur pen-
» sio, ut docet *Lug.* D. 29. n. 40. ex l. *Si merces. § Vis major. ff.*

de Locatione. Si autem aliqui fructus percipiantur, aiunt *Less.*
l. 2. c. 24. n. 17. et *idem Lugo* n. 43. cum *Coo. Bartolo,* et aliis,
tunc tantum remissionem esse faciendam, quando, deductis se-
mine et expensis, non supersit quod sufficiat saltem ad solven-
dam dimidiam pensionem. Verumtamen putant *Croix lib.* 3.
p. 2. n. 1049. cum *Laym.* et aliis, in hoc servandam esse consue-
tudinem locorum.

361. — Quær. 2. an liceat pauperi elocare jus mendicandi.
Affirmant *Sanch. Cons.* lib. 1. c. 7. dub. 2. cum *Henriq. et Spor.*
de 7. *Præc.* n. 23. Quia ex una parte contractus est justus; cum
utrinque æqualis sit sors lucrandi, et perdendi: et ex alia hoc
idem esset, ac si pauper mediatè per alium eleemosynam peteret.
Sed merito negant *Lugo* D. 29. num. 9. cum *Rodr. et Cord. Con-*
cinc. t. 7. p. 629. n. 13. ac *Croix lib.* 3. p. 2. n. 1044. Ratio, quia,
tametsi hic contractus sit justus inter locatorem et conductorem,
est tamen injustus respectu ad fideles eleemosynas dantes, qui
pauperi tantum volunt dare, non conductori, qui non est pauper,
ut supponitur. Nec valet dicere, quod fideles mediatè dent pau-
peri; nam bene respondet *Croix*, quod vi juris empti ad pe-
tendum, conductor non jam petit nomine pauperis, sed no-
mine suo: Et ideo nec mediatè, nec immediate eleemosynæ
illæ pauperi dantur. Secus autem dicendum censerem, si pauper
non posset petere per seipsum: quia hoc casu, licet eleemosynæ
illæ hīc et nunc non perveniant ad dominium pauperis, prouunt
tamen, ut eorum subventio sic manu teneatur; alias non invenire-
tur, qui pro paupere illo loca circumirent, et sic pauper destitu-
tus maneret.

362. — Quær. 3. an nuntius profiscens ad eundem locum,
licet possit accipere à duobus duplicatam mercedem? De aurigic
ait *P. Conc.* t. 7. p. 632. nullam esse difficultatem, quod possint,
quia talis est consuetudo. De nuntio vero opinatur æquum esse,
ut dimidiam tantum mercedem exigat à secundo conductore. Et
hoc videtur satis probabile, cum eo casu opera illius pro itinere,
quod non suscipit gratia illius secundi conductoris, non videtur
valere, quanti valeret, si pro eo solo iter susciperet. Cæterum satis
etiam probabile est, quod possit totam mercedem exigere, ut
tenet *Less.* l. 2. c. 24. n. 28. cum communī sententia, ut asserit
idem *Concina*, et probabile putat *Croix* l. 3. p. 2. cum *Laym.* et
Pal. Ratio, quia per accidens se habet, ut opera sua sit utilis
duobus; de se autem ab unoquoque mercedem justam exigit, cum
unicuique se obliget ex justitia ad iter illud peragendum; quod si
non peragit, peccat quidem injustitia contra jus utriusque. Vide
dicta *de Cambio.* n. 853 in fine.

363. — Quær. 4. an conductor obligatus ad meliorationes, illas
debeat facere expensis suis? Negant *Mol.* et *Velasq.* ap. *Lug.*
D. 29. num. 69. Severius affirmit ipse *Lug.* ib. cum *Lop.* et *Croix*
lib. 3. p. 2. n. 1053. quia, cum quis se obligat ad aliquid facien-
dum, per se censetur obligatus ad id faciendum suis expensis:
sicut si quis se obligat ad solvendam pensionem in domo locatoris,